

УДК 327:341.7:94(477+438)“2018”

DOI: <http://dx.doi.org/10.30970/his.2025.59.13730>

СТАВЛЕННЯ ПОЛЬСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА ДО ІНЦИДЕНТУ В КЕРЧЕНСЬКІЙ ПРОТОЦІ 2018 р.

Леонід ЗАШКІЛЬНЯК

Львівський національний університет імені Івана Франка,
кафедра історії Центральної та Східної Європи
вул. Університетська, 1, 79000, Львів, Україна
e-mail: leoza10@gmail.com
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-0018-5095>

Роман МАРТИНЧУК

Львівський національний університет імені Івана Франка
кафедра історії Центральної та Східної Європи,
вул. Університетська, 1, 79000, Львів, Україна
e-mail: martynroman17@gmail.com
ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0006-2204-7389>

У статті на основі доступних документів, переважно матеріалів преси, повідомлень соціальних мереж та окремих соціологічних опитувань, проаналізовано ставлення польського суспільства до інциденту в Керченській протоці 2018 р. Проведений аналіз дозволив охарактеризувати реакцію польського суспільства на інцидент у Керченській протоці 2018 р., зумовлену розгортанням міжнародної ситуації й політичними процесами всередині країни. Встановлено, що польський політикум і уряд сприйняли інцидент у Керченській протоці як відвертий акт агресії Росії проти України. Представники польської громадськості за допомогою акцій протесту та демонстрацій, що відбувалися у Варшаві, Вроцлаві та Познані закликали міжнародну спільноту засудити порушення норм міжнародного права з боку Росії та підтримати суверенітет і територіальну цілісність України. Констатовано, що провідні польські суспільно-політичні тижневики – “Polityka”, “Do Rzeczy”, “Newsweek Polska”, “Tygodnik Powszechny”, “Kultura Liberalna”, а також щоденні газети “Rzeczpospolita”, “Gazeta Wyborcza” сформулювали декілька версій щодо мотивів російської влади під час інциденту в Керченській протоці. Пресові видання здебільшого трактували військову операцію Росії в Керченській протоці як прояв сили, спробу дестабілізувати політичну та економічну ситуацію в Україні або ж як тест на готовність Заходу належно відреагувати. Зазначено, що політикум та медійне середовище Польщі розцінили запровадження воєнного стану в Україні наприкінці 2018 р. як спробу президента Петра Порошенка збільшити власні рейтинги напередодні майбутніх президентських виборів.

Ключові слова: Польща, поляки, Україна, інцидент у Керченській протоці, Азовське море.

Постановка проблеми. 25 листопада 2018 р. у Керченській протоці, що сполучає Чорне та Азовське моря, три українські військові кораблі – “Бердянськ”, “Нікополь”, “Яни Капу” зазнали раптового нападу з боку військово-морського флоту Російської Федерації. Внаслідок атаки три судна ВМС Збройних сил України були захоплені, а екіпаж у складі 24-х українських моряків опинився у російському полоні. Російський політикум виправдовував атаку на українські судна тим, що після анексії Кримського півострова у 2014 р. Керченська протока є частиною територіальних вод Російської Федерації. З цією тезою категорично не погодилася українська влада, оскільки анексія Кримського півострова була визнана міжнародною спільнотою незаконною, а тому де-юре Керченська протока й надалі належала до територіальних вод України та Росії. Події у Керченській протоці стали продовженням агресії РФ проти України, яка розпочалася в лютому 2014 р. захопленням і анексією Кримського півострова та введенням російських військ на територію Луганської і Донецької областей.

Агресивні дії Росії у Керченській протоці фактично порушували норми Статуту ООН, зокрема, Міжнародної конвенції з морського права, а також положення “Договору між Російською Федерацією і Україною про співпрацю у використанні Азовського моря і Керченської протоки” 2003 р., який юридично закріпив статус Азовського моря та Керченської протоки як внутрішніх вод обох країн¹. Події в Керченській протоці стали серйозним викликом для міжнародної спільноти, змусивши іноземні держави та їх суспільства зайняти власну позицію щодо інциденту. Польща та її громадськість здебільшого виступили на боці офіційного Києва, засудивши збройні дії Росії в Азовському морі та визнавши їх відкритим актом агресії щодо України².

¹ Andrzej Makowski, “Incydent w Cieśninie Kerczeńskiej 25 listopada 2018 roku a Konwencja o prawie morza”, *Prawo Morskie* 60 (2021): 41.

² Walenty Baluk, “Incydent czy akt agresji w rejonie Cieśniny Kerczeńskiej?”, *Wschód Europy* 6(1) (2020): 217–218.

Аналіз досліджень. Ставлення польського політикуму та громадськості до інциденту в Керченській протоці 2018 р. ще не стало предметом ґрунтовного дослідження, хоча останніми роками з'явилися наукові розвідки і українських дослідників (Ігора Соляра й Олега Муравського³, Тетяни Сидорук⁴, Олега Піха⁵), і польських (Агнешки Ожельської-Стончек⁶, Наталії Адамчик⁷, Мечислава Столярчика⁸), присвячені політиці Республіки Польща щодо російської агресії проти України від 2014 р. У своїх дослідженнях перелічені автори намагались проаналізувати реакцію та позицію політичних еліт Польщі щодо окупації та анексії Кримського півострова РФ, гібридної війни на Донбасі, а також санкцій, запроваджених Європейським Союзом проти російських високопосадовців. Згадані дослідники переважно зараховують Польщу до числа країн, які з перших днів російської агресії проти України в лютому 2014 р. підтримали суверенітет і територіальну цілісність Української держави, зайнявши чітку та безкомпромісну позицію щодо дій РФ в Україні.

Мета статті проаналізувати ставлення політичних інститутів і громадських організацій Польщі до інциденту в Керченській протоці 2018 р.

Виклад основного матеріалу. Серед органів державної влади Польщі найшвидше вдалося відреагувати та зайняти позицію щодо події в Україні уряду під керівництвом прем'єр-міністра Матеуша Моравецького. Уже 25 листопада 2018 р. Міністерство закордонних справ Польщі опублікувало окрему заяву, в якій засудило дії РФ і рішуче закликала її дотримуватися міжнародного права та свобод судноплавства. Крім того, польське зовнішньополітичне відомство звернулося до обох сторін конфлікту із закликом до стриманості, щоб уникнути подальшої ескалації⁹.

Слідом за МЗС Польщі ситуацію в Азовському морі прокоментував і президент Анджей Дуда. Під час пресконференції 27 листопада 2018 р. він рішуче засудив агресивні дії Росії в Керченській протоці, наголосивши на їхній загрозі для регіональної безпеки та стабільності. Президент Польщі зазначив: “Необхідно навести порядок і деескалувати цей конфлікт. Ми закликаємо до дотримання міжнародного права. Моряки, які потрапили в російський полон, мають бути звільнені, а Росія повинна повернути захоплені українські підрозділи”. Польський президент підтримав рішення щодо посилення санкційного режиму стосовно Росії, вважаючи такий крок необхідним для зміцнення безпеки не лише України, а й усього Європейського Союзу. У заяві стверджувалося, що тільки спільна позиція міжнародної спільноти може зупинити подальші акти агресії проти України, а це вимагає рішучих дій і солідарності країн НАТО та ЄС¹⁰.

Тоді ж прокоментував інцидент у Керченській протоці й міністр оборони Польщі Маріуш Блашак. За словами високопосадовця, починаючи з 2008 р. Росія так і не відмовилася від курсу, спрямованого на агресію щодо сусідніх держав, а ситуація в Україні вкотре продемонструвала, що російські правлячі кола збройними методами намагаються відродити Російську імперію через повернення територій, що колись входили до її складу¹¹. У подальших виступах та інтерв'ю міністр оборони намагався трохи заспокоїти польську громадську думку заявивши, що “спеціальні служби не повідомляють про зростання рівня загрози для Польщі внаслідок ситуації, яка відбувається в Україні”¹².

³ Соляр, Ігор і Муравський, Олег. “Російсько-українська війна у візії польського політикуму (березень 2014 року – лютий 2022 року)”. *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність* 38 (2023): 15–30.

⁴ Сидорук, Тетяна. Позиції Польщі та держав Балтії щодо російсько-українського конфлікту. *Панорама політологічних студій: Науковий вісник Рівненського державного гуманітарного університету* 14 (2016): 75–83.

⁵ Піх, Олег. “Політика Республіки Польща щодо агресії в Україні”. *Україна–Польща: історична спадщина і суспільна свідомість* 10 (2017): 107–114.

⁶ Orzelska-Stączek, Agnieszka. ““Błąd krymski” jako efekt myślenia grupowego? Polska wobec aneksji Krymu w 2014 roku”. *Studia Polityczne* 39 (2020): 129–147.

⁷ Adamczyk, Natalia. Rola Polski w próbach rozwiązania kryzysu ukraińskiego od formatu weimarskiego do formatu normandzkiego. *Krakowskie Studia Międzynarodowe* 2 (2015): 157–171.

⁸ Stolarczyk, Mieczysław. “Polska i Niemcy wobec kryzysu i konfliktu ukraińskiego. Zbieżność i różnice stanowisk”. W *Implikacje konfliktu ukraińskiego dla polityki zagranicznej i bezpieczeństwa Polski. Aspekty polityczne, wojskowe, gospodarcze oraz społeczne*, red. Katarzyna Czornik, Miron Lakomy i Mieczysław Stolarczyk. Katowice: Wydawnictwo Regionalnego Ośrodka Debaty Międzynarodowej w Katowicach, 2015. 349–387.

⁹ “MSZ potępia agresywne zachowanie Rosji”, *Rzeczpospolita*, 26 listopada 2018, доступно 15 листопада 2024, <https://www.rp.pl/wydarzenia/art9545211-msz-potepia-agresywne-zachowanie-rocji>.

¹⁰ “Andrzej Duda: Rosja jest agresorem. Marynarze ukraińscy zostali wzięci do niewoli”, *Onet*, 27 listopada 2018, доступно 11 листопада 2024, <https://wiadomosci.onet.pl/swiat/andrzej-duda-rosja-jest-agresorem-marynarze-ukrainscy-zostali-wzieci-do-niewoli/c2q8cpl>.

¹¹ Edyta Roś, “Błaszczak: mamy do czynienia z odbudową imperium rosyjskiego, atakiem i agresywną polityką”, *Dziennik Gazeta Prawna*, 29 listopada 2018, доступно 7 листопада 2024, <https://www.gazetaprawna.pl/wiadomosci/artykuly/1371086,blaszczak-mamy-do-czynienia-z-odbudowa-imperium-rosyjskiego-atakiem-i-agresywna-polityka.html>.

¹² “Andrzej Duda: Rosja jest agresorem. Marynarze ukraińscy zostali wzięci do niewoli”.

Інцидент у Керченській протоці став приводом для активного обговорення на польській політичній арені. Попри розбіжності в політико-ідеологічних поглядах, польські парламентські партії виступили на підтримку суверенітету і територіальної цілісності України. Політикум найопозиційнішої до влади парламентської партії Громадянська платформа (польськ. Platforma Obywatelska, далі – ГП) вважав інцидент у Керченській протоці черговим елементом російської агресії проти України, яка розпочалася у 2014 р. Один із депутатів цієї політичної сили Марцін Свенціцький наголосив, що розв’язуючи “маленьку переможну війну” російські владні кола намагались заспокоїти власну громадську думку, тобто відвернути її увагу від соціально-економічних проблем, які існують в Росії. За його словами, щоб зупинити російську експансію, потрібно посилити економічні санкції щодо Кремля та накласти їх на значно більшу кількість російських високопосадовців¹³.

Усвідомлюючи важливість подій в Україні для європейської безпеки, депутати парламентських партій Сучасна (Nowoczesna) та Кукіз’15 (Kukiz’15) побачили у діях Росії в Керченській протоці дестабілізаційні чинники для посилення економічного та психологічного тиску на Українську державу та її суспільство. Політик Певел Рабей, що представляв ліберально-центристську партію Сучасна, заявив: “Ми повинні усвідомлювати, що ситуація на цей момент надзвичайно серйозна. Сенса існування Польщі також полягає в тому, щоб Європа і світ усвідомили, наскільки важливим є цей конфлікт для безпеки в Європі та для глобальної безпеки. Момент ескалації конфлікту Путін вибирав обережно. Наближаються вибори в Україні. Дестабілізація цієї країни – один із мотивів Росії”. Прихильником цієї думки був також політик із консервативної партії Кукіз’15 Томаш Жимковський, наголосивши в одному з виступів, що “Росія прагне дестабілізувати українську економіку, оскільки інцидент у Керченській протоці створив реальні загрози, що Україна буде відрізана від доступу до моря”¹⁴.

Іноді представники політичних сил Польщі намагались використати ситуацію в Керченській протоці у власних політичних інтересах, особливо напередодні майбутніх парламентських виборів у Польщі в 2019 р. Зокрема під час ескалації в Азовському морі у риторичі діячів із табору ГП знайшлося місце для критики чинної влади, представленої політикумом із партії Право і справедливість (Prawo i Sprawiedliwość, далі – ПіС). Під час одного з інтерв’ю тогочасний лідер ГП Томаш Семоняк публічно розкритикував владні кола за недостатньо активну реакцію на інцидент в Керченській протоці. Він заявив: “Я очікував, що президент або прем’єр-міністр звернуться до поляків з приводу цієї ситуації. Поляки глибоко переживають події, які нагадали про тривоги 2014 року”. У своєму зверненні Т. Семоняк акцентував увагу на тому, що на відміну від 2014 р., коли Польща була адвокатом України в ЄС, на початку 2018 р. чинна влада зіпсувала відносини зі східним сусідом, особливо після прийняття поправок до Закону про Інститут національної пам’яті¹⁵.

Критично висловився на адресу чинної влади й керівник парламентської партії Сучасна Ришард Петру. У соціальній мережі “Twitter” він написав: “Ескалація напруженості між Росією та Україною в Азовському морі вимагає відповіді з боку всього Європейського Союзу. Польща має бути послом України в ЄС. Важко грати таку роль, якщо польський уряд ворогує з ЄС”. Під цими словами Р. Петру мав на увазі напружені відносини між чинною польською владою з табору ПіС і Євросоюзом через суперечливу судову реформу у Польщі¹⁶. Заява Р. Петру швидко викликала резонанс у польських медіа, не лише через критику керівної партії, а й через фактографічну помилку. Пишучи про напруженість у Керченській протоці, лідер партії “Сучасна” помилково вказав “Азовське море” замість Азовського¹⁷. До слова, раніше такої ж помилки припустився міністр закордонних справ Польщі Яцек Чапутович¹⁸.

¹³ “Politycy o konflikcie na Morzu Azowskim: starannie wybrany moment”, *Polskie Radio*, 2 grudnia 2018, доступно 1 листопада 2024, <https://polskieradio24.pl/artykul/2224740,politycy-o-konflikcie-na-morzu-azowskim-starannie-wybrany-moment>.

¹⁴ Ibid.

¹⁵ Marta Rawicz, “PO i b. dyplomaci: reakcja władz polskich na konflikt ukraińsko-rosyjski – słaba; brak wizji”, *Polska Agencja Prasowa*, 28 listopada 2018, доступно 1 листопада 2024, <https://www.pap.pl/aktualnosci/news%2C366049%2Cpo-i-b-dyplomaci-reakcja-wladz-polskich-na-konflikt-ukrainsko-rosyjski>.

¹⁶ Детальніше див. Іван Яковюк, Сюзанна Асірян і Анастасія Лазуренко, “Правовий конфлікт між ЄС та Республікою Польща щодо польської судової реформи”, *Право та інноваційне суспільство* 2 (2021): 71.

¹⁷ “Petru skomentował eskalację napięcia między Ukrainą i Rosją. Zaliczył sporą wpadkę”, *Wprost*, 26 listopada 2018, доступно 4 листопада 2024, <https://www.wprost.pl/kraj/10170858/petru-skomentowal-eskalacje-napiecia-miedzy-ukraina-i-rosja-zaliczyl-spora-wpadke.html>.

¹⁸ “Szef MSZ dołączył do Petru. Też mówi o Morzu Azowskim”, *Rzeczpospolita*, 26 listopada 2018, доступно 4 листопада 2024, <https://www.rp.pl/kraj/art1619091-szef-msz-dolaczyl-do-petru-tez-mowi-o-morzu-azowskim>.

Зауважимо, що на польській політичній сцені іноді лунали маргінальні заклики не втручатися у внутрішні справи України й зайняти роль спостерігача під час інциденту в Керченській протоці. Такими своєрідними поглядами відзначився політик Марек Якуб'як, який належав до крила парламентської партії “Кукіз’15”, однак на початку листопада 2018 р. оголосив про вихід з цієї політичної сили. У інтерв’ю для інтернет-порталу “Wirtualna Polska” він заявив, що “українці мріють, щоб ми втягнулися в конфлікт, але я не бачу в цьому ніякого інтересу. На щастя, у нас є НАТО, яке не втручається. Диявольська приказка “За вашу і нашу” [...] не може бути виконана”. Трохи згодом у соціальній мережі “Twitter” політик безпосередньо звернувся до Ради міністрів Польщі із закликом: “Не дайте Польщі втягнутися в не нашу війну!”¹⁹.

Військова операція ВМФ РФ у Керченській протоці викликала значний резонанс й серед польської громадськості. Польські громадські організації швидко відреагували на події в Україні, більшість із них висловила свою солідарність з українським народом. Представники польських громадських інституцій закликали міжнародну спільноту засудити порушення норм міжнародного права з боку Росії та підтримати суверенітет і територіальну цілісність України. Подібні заяви польська громадськість виражала через численні акції протесту та демонстрації, що відбулися в різних містах Польщі.

26 листопада 2018 р. громадські діячі з фонду “Євромайдан Варшава” організували акцію на підтримку України. Польські та українські активісти вимагали звільнити з полону 24-х українських моряків, затриманих ВМФ РФ і повернути Україні три захоплені судна²⁰. Ініціаторка акції Наталія Панченко наголосила, що інцидент у Керченській протоці відрізняється від попередніх елементів агресії Росії проти України тим, що цього разу напад було здійснено відкрито, під російським прапором, без прикриття “зеленими чоловічками” чи “сепаратистами”²¹. Під час акції протесту активісти вдалися й до символічних заходів. Перед будівлею Посольства Росії у Варшаві представники громадськості розклали забризкані червоною речовиною маленькі паперові кораблі з написами “Бердянськ”, “Нікополь”, “Яни Капу”, які символізували захоплені РФ українські судна та поранених моряків²².

Подібні перформанси не були поодинокими в польському суспільстві, оскільки такі акції проходили в більшості великих міст. Зокрема 27 листопада в Познані близько 80 активістів взяли участь в акції протесту поблизу Генерального консульства Росії під гаслом “Стоп агресії в Україні”. Протестувальники скандували гасла “Вільна Україна” і “Солідарність – наша зброя”. Під час акції демонстранти розгорнули плакати з промовистими написами польською та українською мовами “За нашу і вашу свободу” та “Солідарність з Україною”. За допомогою цієї акції протестувальники прагнули чинити тиск на російське дипломатичне відомство, а також продемонструвати Україні та цивілізованому світу, що Київ не самотній перед обличчям агресивних дій Росії. Про це чітко висловилася одна з протестувальниць Пауліна: “Те, що відбувається в Україні – це не фільм, а жахлива реальність. Ми зараз маємо бути разом. Ми повинні показати, що ми їх підтримуємо, щоб вони не були одні в цій боротьбі”²³.

Ще одним виявом підтримки України у протистоянні з Росією в Азовському морі стала інтернет-акція “Putin off”, організована вроцлавськими громадськими організаціями: Фонд “Калейдоскоп культур” та Фонд “Загальнопольський жіночий страйк”. Існувало три способи, за допомогою яких можна було долучитися до згаданої акції. Насамперед, надіслати паперовий чи електронний лист на адресу Посольства Росії у Польщі із закликом звільнити затриманих українських моряків та повернути незаконно захоплені судна. Другий спосіб – оприлюднити зміст листа у соціальній мережі Facebook. Третій – підписати електронну петицію й висловити свою незгоду з агресивними діями Росії в

¹⁹ Anna Mierzyńska, “Brawo Putin, precz z ukrami! Atak na ukraińskie okręty obudził demony”, *OKO.press*, 28 listopada 2018, доступно 4 листопада 2024, <https://oko.press/brawo-putin-precz-z-ukrami-atak-na-ukrainskie-okrety-obudzil-demony>.

²⁰ “Manifestacja przed ambasadą Rosji pod hasłem “zatrzymać wojnę”, *Polska Agencja Prasowa*, 26 listopada 2018, доступно 2 листопада 2024, <https://www.pap.pl/aktualnosci/news%2C364907%2Cmanifestacja-przed-ambasada-rosji-pod-haslem-zatrzymac-wojne.html>.

²¹ “Активісти під посольством РФ у Варшаві вимагали звільнення українських моряків”, *Укрінформ*, 27 листопада 2018, доступно 2 листопада 2024, <https://www.ukrinform.ua/rubric-world/2588329-aktivisti-pid-posolstvom-rf-u-varsavi-vimagali-zvilnenna-ukrainskih-morakiv.html>.

²² Ibid.

²³ Anna Jowska, “Poznań: manifestacja przed konsulem Rosji w Poznaniu”, *Dzieje.pl*, 27 listopada 2018, доступно 2 листопада 2024, <https://dzieje.pl/aktualnosci/poznan-manifestacja-przed-konsulem-rosji-w-poznaniu>.

Керченській протоці²⁴. Як зазначила одна з організаторок акції Марта Лемпарт із Фонду “Загальнопольський жіночий страйк”, акція була спрямована на те, щоб чинити міжнародний громадянський тиск на Росію та її істеблішмент. І цей міжнародний тиск мав донести до російського президента В. Путіна та його найближче оточення меседж, що попри діяльність численних проросійських інформаційних порталів і ресурсів у Польщі, свідомі поляки знають, хто є винуватцем агресії в Азовському морі і вони підтримують вільну та незалежну Україну²⁵.

Інцидент у Керченській протоці став об’єктом зацікавлення польських ЗМІ, зокрема, суспільно-політичних тижневиків і щоденних газет. На сторінках друкованих та інтернет-видань обговорювались подальші дії Росії в Чорноморському регіоні, загрози для безпеки України та потенційні ризики для самої Польщі. Слід зазначити, що підтримка України серед польських ЗМІ була майже одноставною, однак деякі суспільно-політичні видання мали різні погляди щодо цілей військової операції Москви у Керченській протоці.

Журналісти видання “Gazeta Polska” підкреслювали раптовість і агресивність дій Росії в Азовському морі, окреслюючи російський напад на українські судна як “болючий укус російської змії”. Сама військова операція і захоплення українських моряків в полон були радше демонстрацією сили офіційного Кремля, спрямованою як на Україну, так і на західного глядача. Автори видання зауважили, що напад на українські судна мав на меті не лише залякати Україну, а й спровокувати її на активні військові дії. У такий спосіб російські політичні еліти сподівалися створити привід для можливого вторгнення на територію України, а також покласти відповідальність за ескалацію на Київ, представивши Україну ініціатором конфлікту перед міжнародною спільнотою²⁶.

Натомість у католицькому суспільно-політичному тижневику “Tygodnik Powszechny” події в Керченській протоці розцінювали як черговий прояв російської агресії проти України, який “на мить дав відчуття відкритої, класичної російсько-української війни”²⁷. Журналісти цього видання вважали, що військові дії Росії в Азовському морі знову привернули увагу світової спільноти до ситуації в Україні, і нагадали, що збройний конфлікт на Донбасі не припинявся з 2014 р. Войцех Кононьчук у статті “Росія: агресія продовжується” висловив припущення, що Росія надалі продовжуватиме кампанії з дестабілізації, використовуючи не лише конфлікт на Донбасі, а й напруження в Азовському морі. На його думку, метою Москви є повне захоплення морського сполучення в регіоні та ізоляція портів Маріуполя і Бердянська, що матиме руйнівні наслідки для української економіки²⁸.

Редакція тижневика “Polityka”, акцентуючи на дестабілізаційних намірах Кремля, назвала інцидент у Керченській протоці “ще однією акцією Росії, спрямованою проти досить беззахисної України”. Збройні дії ВМФ РФ в Азовському морі мали на меті не просто чинити економічний тиск на Українську державу, а, передусім, політичний, зокрема, напередодні майбутніх президентських виборів у 2019 р. Використовуючи фактор майбутніх президентських виборів в Україні, Москва намагалася внести хаос і плутанину, щоб вплинути на стабільність Києва та створити напруження в українському суспільстві²⁹.

Щоденна газета “Dziennik Gazeta Prawna”, навпаки, розглядала інцидент у Керченській протоці як цілеспрямовану спробу Росії встановити де-факто контроль над протокою військовими засобами. Усупереч нормам міжнародного морського права, зокрема, Конвенції ООН із морського права, яка гарантує свободу судноплавства в міжнародних протоках, Москва наполягала, що Керченська протока є її внутрішніми водами, внаслідок анексії Криму в 2014 р. Фактично, це стало сигналом для України та міжнародної спільноти, що Росія готова застосувати силу для відстоювання цього статусу³⁰.

Видання “Do Rzeczy”, критикуючи російські політичні еліти за інцидент у Керченській протоці, звернуло увагу не лише на негативні, а й на деякі позитивні аспекти цієї події. Журналіст Пьотр Семка відзначив, що дії ВМФ Росії в Азовському морі, хоч і викликали тривогу, сприяли згуртуванню українського суспільства. За його словами, саме такі непересічні події показують українцям справжні

²⁴ Tomasz Pajaczek, “Putin Off. Wroclawska akcja wsparcia dla Ukrainy”, *Onet*, 28 listopada 2018, доступно 4 листопада 2024, <https://wiadomosci.onet.pl/wroclaw/putin-off-wroclawska-akcja-wsparcia-dla-ukrainy/yswfstb>.

²⁵ Ibid.

²⁶ Antoni Rybczyński, “Morska wojna Putina. O co gra Kreml”, *Gazeta Polska*, 12 grudnia 2018.

²⁷ Wojciech Pięciak, “Incydent azowski”, *Tygodnik Powszechny*, 26 listopada 2018.

²⁸ Wojciech Konończuk, “Rosja: agresji ciąg dalszy”, *Tygodnik Powszechny*, 3 grudnia 2018.

²⁹ Jagienka Wilczak, “Dlaczego na Ukrainie właśnie wprowadzono stan wojenny”, *Polityka*, 27 listopada 2018.

³⁰ Michał Potocki, “Putin wraca na front. Gry wojenne toczą się także w parlamencie Ukrainy”, *Dziennik Gazeta Prawna*, 27 listopada 2018, доступно 3 листопада 2024, <https://www.gazetaprawna.pl/wiadomosci/artykuly/1366925.gry-wojenne-ukraina-putin-wojna-front.html>.

наміри російського істеблішменту і допомагають українському суспільству консолідуватись перед гіпотетичними зовнішніми загрозами з боку Росії³¹.

У цей період доволі часто на сторінках авторитетних і популярних пресових та інтернет-видань “Rzeczpospolita”, “Gazeta Wyborcza”, “Kultura Liberalna”, “Dziennik Gazeta Prawna” підносились питання про недостатньо швидку реакцію Заходу на агресивні дії Росії у Керченській протоці³². За переконанням журналістів інтернет-видання “Kultura Liberalna”, обстріл трьох українських кораблів і захоплення в полон 24-х моряків варто сприймати не стільки підґрунтям подальшого повномасштабного російського вторгнення в Україну, як тестом на відповідну реакцію з боку офіційного Києва та Заходу. І обидві сторони не продемонстрували рішучості, необхідної в цій ситуації. У той час, коли російська сторона відкрито заявила, що здійснила напад на українські судна, реакція західних політичних еліт була слабкою та неоднозначною: США дещо запізнилися з відповіддю, а Німеччина обмежилась лише закликами до обох сторін щодо деескалації, уникаючи жорсткіших заходів³³.

Уважно проаналізувавши інцидент в Керченській протоці, польське медійне середовище звернуло особливу увагу й на запровадження воєнного стану в Україні. Суспільно-політичні тижневики “Tygodnik Powszechny”, “Polityka”, “Do Rzeczy”, а також щоденні газети “Rzeczpospolita”, “Gazeta Wyborcza” переважно пояснювали запровадження в десяти областях України воєнного стану політичним ходом тогочасного президента України Петра Порошенка (2014–2019). У пресі припускали, що цей крок загалом мав зміцнити позиції глави Української держави на фоні низьких рейтингів, активізувати патріотичні настрої серед виборців і посилити підтримку напередодні президентських виборів, які мали відбутися 31 березня 2019 р.

Натомість видання “Newsweek Polska” намагалося стати на захист президента України П. Порошенка, пояснюючи запровадження воєнного стану в Україні вимушеною необхідністю, оскільки не Київ став ініціатором інциденту в Керченській протоці, а Москва³⁴. Такі ж акценти розставлено у публікаціях тижневика “Kultura Liberalna”. У статті “Україна. Воєнний стан не допоможе” зазначено, що внаслідок Керченської кризи президент України потрапив у політичну пастку. З одного боку, П. Порошенко мав офіційно відреагувати на агресію Росії в Азовському морі, з іншого – реакція не мала наражати Україну на небезпеку повномасштабного нападу Росії. На думку журналіста Філіпа Рудника, запровадження воєнного стану в Україні було передбачуваним. У такий своєрідний спосіб український президент П. Порошенко відправив сигнал усьому світу, що “війна дійсно йде і на неї потрібно звернути увагу”. При цьому, далі журналіст констатував: “Воєнний стан не виконує жодної з покладених на нього функцій – він не допомагає президенту в управлінні кризою, не відкидає загрозу подальшої російської агресії, не ставить питання України в центр уваги Заходу”³⁵.

Військова операція Росії у Керченській протоці привернула увагу та стала провідною темою обговорень й пересічних поляків. Це виразно ілюструють матеріали соціологічних опитувань. Наприклад, відома польська компанія IBRIS на замовлення газети “Rzeczpospolita” опитала 1100 польських громадян щодо найважливіших подій у світі у 2018 р. Згідно з отриманими результатами, майже кожен четвертий польський респондент (24%) вважав найважливішою подією 2018 р. саме інцидент у Керченській протоці. На другому місці розташувались протести “жовтих жилетів” у Франції (21%), а третє місце посіла зустріч тогочасного президента США Дональда Трампа з главою Північної Кореї Кім Чен Ином у Гельсінкі (18%) (детальніше див. графік 1). Цікаво, що жінки частіше, ніж чоловіки, обирали відповідь про інцидент в Керченській протоці, так само як і прихильники правих політичних поглядів³⁶.

³¹ Piotr Semka, “Ukraińska huśtawka strachu”, *Do Rzeczy*, 3–9 grudnia 2018.

³² Andrzej Łomanowski, “Atak w Cieśninie Kerczeńskiej: Leniwa reakcja Zachodu”, *Rzeczpospolita*, 29 listopada 2018; Dawid Warszawski, “Rosja zawłaszcza Cieśninę Kerczeńską, a Zachód milczy”, *Gazeta Wyborcza*, 28 grudnia 2018; Grzegorz Osiecki i Maciej Miłoś, “Warszawa zdziwiona reakcją Zachodu ws. incydentu na Morzu Azowskim”, *Dziennik Gazeta Prawna*, 27 listopada 2018, доступно 3 листопада 2024, <https://www.gazetaprawna.pl/wiadomosci/artykuly/1366908,warszawa-zdziwiona-reakcja-zachodu-ws-incydentu-na-morzu-azowskim.html>.

³³ Filip Rudnik, “[Ukraina] Stan wojenny nie pomoże”, *Kultura Liberalna*, 27 listopada 2018.

³⁴ Michał Kaciewicz, “Pietia Poroch idzie na wojnę”, *Newsweek Polska*, 2 grudnia 2018, доступно 5 листопада 2024, <https://www.newsweek.pl/swiat/ukraina-i-rosja-konflikt-na-morzu-azowskim-poroshenko-chce-wojny/vglgrv>.

³⁵ Filip Rudnik, “[Ukraina] Stan wojenny nie pomoże”, *Kultura Liberalna*, 27 listopada 2018.

³⁶ “Sondaż: Co ważnego wydarzyło się na świecie w 2018 r.?”, *Rzeczpospolita*, 4 stycznia 2019, доступно 5 листопада 2024, <https://www.rp.pl/spoleczenstwo/art1558911-sondaz-co-waznego-wydarzylo-sie-na-swiecie-w-2018-r>.

Графік 1. Найважливіші події у світі, на думку польських респондентів (за даними компанії IBRIS, 2018 р.)³⁷.

Висновкові положення. Підсумовуюючи, можемо констатувати, що інцидент у Керченській протоці став черговим елементом агресії Росії проти України і серйозним випробуванням для міжнародного середовища. Польща та її громадськість, у цілому, не мали сумніву, щодо того, хто є жертвою, а хто – ініціатором інциденту в Керченській протоці. Розбіжності та дискусії у польському суспільстві виникали навколо стратегічних цілей Росії у Чорноморському регіоні. Основними версіями, що пояснювали мотивацію вищого російського керівництва під час інциденту у Керченській протоці, були, з одного боку, демонстрація сили, чи то спроба політичної і економічної дестабілізації України, з іншого – тест на належну реакцію з боку Заходу. Польське суспільство переважно схилилося до думки, що посилення санкцій щодо Росії та її політичних еліт здатне зупинити подальшу російську експансію. У контексті інциденту в Керченській протоці особлива увага польського суспільства була прикута до запровадження воєнного стану в Україні. Політикум і медійне середовище здебільшого сприймали запровадження воєнного стану в Україні як спробу президента П. Порошенка збільшити власні рейтинги напередодні майбутніх президентських виборів. Таким чином, акт відвертої агресії Росії проти України немовби “затінявся” і головні акценти переносилися на внутрішньополітичну боротьбу в Україні. Тим не менше, чимало політичних діячів і медійних представників бачили реальну загрозу ескалації конфлікту і посилення воєнної агресії РФ й застерігали демократичну частину світу від небезпечних тенденцій, викликаних відродженням імперських ідеології та політики Москви. Більшість поляків відчували зростання небезпеки для своєї країни, а наступні події підтвердили ці передбачення.

³⁷ “Sondaż: Co ważnego wydarzyło się na świecie w 2018 r.?”, *Rzeczpospolita*, 4 stycznia 2019, доступно 5 листопада 2024, <https://www.rp.pl/spoleczenstwo/art1558911-sondaz-co-waznego-wydarzylo-sie-na-swiecie-w-2018-r>.

REFERENCES

- Adameczyk, Natalia. “Rola Polski w próbach rozwiązania kryzysu ukraińskiego – od formatu weimarskiego do formatu normandzkiego”. *Krakowskie Studia Międzynarodowe* 2 (2015): 157–171. (in Polish)
- Baluk, Walenty. “Incydent czy akt agresji w rejonie Cieśniny Kerczeńskiej?”. *Wschód Europy* 6(1) (2020): 97–224. (in Polish)
- Yakoviyuk, Ivan, Asirian, Siuzanna i Lazurenko, Anastasiia. “Pravovyi konflikt mizh YeS ta Respublikoiu Polshcha shchodo polskoi sudovoi reformy”. *Pravo ta innovatsiine suspilstvo* 2 (2021): 71–77. (in Ukrainian)
- Makowski, Andrzej. “Incydent w Cieśninie Kerczeńskiej 25 listopada 2018 roku a Konwencja o prawie morza”. *Prawo Morskie* 60 (2021): 41–56. (in Polish)
- Orzelska-Stączek, Agnieszka. ““Błąd krymski” jako efekt myślenia grupowego? Polska wobec aneksji Krymu w 2014 roku”. *Studia Polityczne* 39 (2020): 129–147. (in Polish)
- Pikh, Oleh. “Polityka Republiki Polshcha shchodo ahresii v Ukraini”. *Ukraina–Polshcha: istorychna spadshchyna i suspilna svidomist* (2017): 107–114. (in Ukrainian)
- Soliar, Ihor i Muravskyi, Oleh. “Rosiisko-ukrainska viina u vizii polskoho politykumu (berezen 2014 roku – liutyi 2022 roku)”. *Ukraina: kulturna spadshchyna, natsionalna svidomist, derzhavnist* 38 (2023): 15–30. (in Ukrainian)
- Stolarczyk, Mieczysław. “Polska i Niemcy wobec kryzysu i konfliktu ukraińskiego. Zbieżność i różnice stanowisk”. *W Implikacje konfliktu ukraińskiego dla polityki zagranicznej i bezpieczeństwa Polski. Aspekty polityczne, wojskowe, gospodarcze oraz społeczne*, red. Katarzyna Czornik, Miron Lakomy i Mieczysław Stolarczyk. Katowice: Wydawnictwo Regionalnego Ośrodka Debaty Międzynarodowej w Katowicach, 2015. 349–387. (in Polish)
- Sydoruk, Tetiana. Pozytsii Polshchi ta derzhav Baltii shchodo rosiisko-ukrainskoho konfliktu. *Panorama politolohichnykh studii: Naukovyi visnyk Rivnenskoho derzhavnoho humanitarnoho universytetu* 14 (2016): 75–83. (in Ukrainian)

ATTITUDE OF POLISH SOCIETY TO THE KERCH STRAIT INCIDENT OF 2018

Leonid ZASHKILNYAK

Ivan Franko National University of Lviv,
Department of History of Central and Eastern Europe
1 Universytetska str., Lviv, 79000, Ukraine
e-mail: leoza10@gmail.com
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-0018-5095>

Roman MARTYNCHUK

Ivan Franko National University of Lviv,
Department of History of Central and Eastern Europe
1 Universytetska str., Lviv, 79000, Ukraine
e-mail: martynroman17@gmail.com
ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0006-2204-7389>

The purpose of this article is to analyze the attitude of Polish society to the Kerch Strait incident of 2018, relying mainly on the materials of the press and social media.

The methodological basis of the study consists of general scientific methods – analysis and synthesis, induction and deduction – as well as special scientific methods such as comparative, typological, and statistical approaches. The scientific novelty of the research lies in the fact that, for the first time in historiography, the reaction of Polish society to the 2018 Kerch Strait incident is characterized, taking into account the development of the international situation and political processes within Poland.

Polish politicians and the government perceived the incident in the Kerch Strait as a blatant act of Russian aggression against Ukraine. Representatives of the Polish public, through protests and demonstrations taking place in Warsaw, Wrocław, and Poznań, called on the international community to condemn Russia's violation of international law and to support the sovereignty and territorial integrity of Ukraine. Instead, the leading Polish socio-political weeklies – *Polityka*, *Do Rzeczy*, *Newsweek Polska*, *Tygodnik Powszechny*, and *Kultura Liberalna* – as well as daily newspapers such as *Rzeczpospolita* and *Gazeta Wyborcza*, presented several versions concerning the motivation of the Russian authorities during the incident in the Kerch Strait. The press mainly interpreted Russia's military operation in the Kerch Strait as a show of force, an attempt to destabilize the political and economic situation in Ukraine, or a test of the readiness of the West to respond appropriately. Polish society predominantly leaned toward the view that tightening sanctions against Russia and its political elites could halt further Russian expansion.

In the context of the incident in the Kerch Strait, the special attention of Polish society was focused on the introduction of martial law in Ukraine. The political and media environment widely perceived the imposition of martial law in Ukraine as an attempt by President P. Poroshenko to increase his own ratings ahead of the upcoming presidential election. Thus, the act of Russia's outright aggression against Ukraine was somewhat “overshadowed” and the main focus was shifted to the internal political strife in Ukraine. However, many political figures and media representatives saw a real threat of escalation of the conflict and intensification of Russia's military aggression and warned the democratic part of the world against dangerous trends caused by the revival of Moscow's imperial ideology and policy. Most Poles felt an increased sense of danger to their country, and subsequent events confirmed these concerns.

Key words: Poland, Poles, Ukraine, Kerch Strait incident, Sea of Azov.